

Yazı- Çocuklara verilen din eğitimi ve laiklik

Fulya Kantarcıoğlu: Anaokullarından ortaöğretime uzanan süreçte çocuklara verilen dini eğitimin sıklıkla gündeme getirilerek tartışılması, daha fazla gecikmeden çözülmesi gereken önemli bir sorunla karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir.

29 Eylül 2021 tarihli yazı: [Olaylar Ve Görüşler : Çocuklara verilen din eğitimi ve laiklik - Fulya KANTARCIOĞLU \(cumhuriyet.com.tr\)](https://www.cumhuriyet.com.tr/yazilar/olaylar-ve-gorusler-cocuklara-verilen-din-egitimi-ve-laiklik-fulya-kantarcioğlu)

Anaokullarından ortaöğretime uzanan süreçte çocuklara verilen dini eğitimin sıklıkla gündeme getirilerek tartışılması, daha fazla gecikmeden çözülmesi gereken önemli bir sorunla karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir. Bu konuda bir değerlendirme yapmadan önce devletin temel yapısını belirleyen, hak ve özgürlüklerin sınırını çizen anayasadan yola çıkmak kuşkusuz bizi daha sağlıklı bir sonuca ulaştıracaktır.

LAİKLİK VAZGEÇİLMEZDİR

Bilindiği gibi anayasanın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu belirtilmektedir. Bu nitelikler içinde laiklik ilkesi, Cumhuriyetin üzerine inşa edildiği dört ana unsurdan en önde gelenidir. Çağdaş devlet ve toplum anlayışında, vazgeçilemez bir yere sahip olan laiklik ilkesi, demokrasinin, insan haklarının ve hukuk devletinin temelidir. Bu önemi nedeniyle laiklik ilkesinin yaşama geçirilmesi bağlamında, anayasanın 24. maddesinin ilk fıkrasında herkesin, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahip olduğu belirtildikten sonra küçüklerin din eğitim ve öğretimine dayanak olarak gösterilen dördüncü fıkrasında, “Din ve ahlak eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır” denilerek ayrıntılı bir düzenleme yapılmıştır. Görüldüğü gibi fıkranın ikinci tümcesinde, okutulması zorunlu dersler arasında, “din kültürü ve ahlak öğretimi”ne yer verilirken izleyen tümcede istek ve talebe bağlı olduğu belirtilen “din eğitimi ve öğretimi”nden söz edilmektedir. Buna göre ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulacak zorunlu dersler arasında sadece “din kültürü ve ahlak öğretimi” yer alacak, bunun dışındaki “din eğitim ve öğretimi” ise isteğe bağlı olmak koşuluyla devletin gözetim ve denetiminde örneğin kurslar açılması gibi yollarla gerekirse bu konuda ayrı bir düzenleme yapılarak sağlanacaktır. Buradaki en önemli husus, her iki halde de anayasa ile devlete verilen görevin, doğrudan bir dinin eğitimini içermediği sadece gözetim ve denetimle sınırlı olduğunun göz önünde bulundurulmasıdır.

Anayasa, devletin, din eğitimi ve öğretimi konusunda denetim ve gözetim sınırlarını aşarak, seçimini bir dinden yana kullanıp doğrudan müdahaleci bir rol üstlenmesine izin vermemektedir. Aksinin kabulü halinde, anayasanın 2. maddesinde Cumhuriyetin nitelikleri arasında sayılan laiklik ilkesinin zedelenmesi kaçınılmaz olur. Oysa laiklik ilkesinin anayasanın “Başlangıç” kısmında ve genel olarak hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasını yasaklayan 14. maddesinde güvence altına alınmasıyla yetinilmemiş, din ve vicdan özgürlüğünün düzenlendiği 24. maddesinin son fıkrasında da “Kimse, devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa din kurallarına dayandırma veya

siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz” denilerek bu ilkenin zedelenmesine yol açabilecek her türlü girişim yasaklanmıştır.

LAİKLİK EŞİTTİR ÖZGÜRLÜK

Laiklik ilkesinin, anayasada temel bir ilke olarak benimsenip korumaya alınmasının nedeni kuşkusuz, çağdaş devlet ve toplum anlayışında bu ilkenin vazgeçilemez bir yere sahip olmasıdır. Laiklik ilkesi, aralarında hiçbir ayırım gözetilmeksizin her türlü inancın ya da inançsızlığın, serbestçe ifade edilip yaşanmasını ve bunlara saygıyı güvence altına aldığından, kısaca “Laiklik eşittir özgürlük” demek yanlış olmaz. Çoğulculuğu esas alan çağdaş, demokratik bir devlette, laikliğin amacı dinin, devletin sosyal, ekonomik, siyasi ve hukuki yapısında etkili ve egemen olmasının ve kötüye kullanılmasının önüne geçerek din ve vicdan özgürlüğünün her türlü baskıdan uzak bir ortamda kullanılmasını sağlamaktır. Laikliğin, ancak belirtilen özelliklerin bir arada bulunmasıyla var olabileceği göz ardı edilerek bunların bir bölümünden vazgeçilmesi halinde tümüyle ortadan kalkacağı bir gerçektir.

ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME

Yukarıda genel hatlarıyla tanımlanan laiklik ilkesini, Cumhuriyetin nitelikleri arasında sayan anayasa ve aynı ilkeyi benimseyen 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 2 ve 12. maddeleri karşısında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ile Diyanet İşleri Başkanlığı’nın (DİB) elbirliğiyle oluşturdukları çeşitli protokoller ve bunlara dayanan uygulamalarla anaokullarından başlayarak ilk ve ortaöğretim kurumlarında çocuklara din eğitim ve öğretimi verilmesi, akıl ve bilimi önceleyen, çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmaktan başka seçeneği bulunmayan toplumun geleceği bakımından üzerinde durulması ve düşünülmesi gereken ciddi bir sorun oluşturmaktadır.

Ayrıca anayasanın 91. maddesinin, uygulamada kanunlara göre öncelik tanıdığı “usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalar” kapsamında olan ve Türkiye tarafından 14 Ekim 1990’da imzalanan, 27 Ocak 1995 tarihli Resmî Gazete’de de yayımlanarak yürürlüğe giren “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” (ÇHDS) hükümlerinin incelenmesi, bu sorunun başka bir boyutunun daha bulunduğunu göstermektedir. Sözleşmenin 1. maddesinde “Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır”, 3. maddesinde “Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir”, 14. maddesinin birinci fıkrasında “Taraf devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler” ve aynı maddenin ikinci fıkrasında da “Taraf devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin çocukların yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine saygı gösterirler” denilmektedir. Sözleşmenin 29. maddesinde ise çocuğun zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesine, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıya, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitliğe ve özetle insanı var eden değerlere vurgu yapılarak çocuğun eğitime yönelik amaçlar belirtilmektedir. Genel olarak anayasalarda hak ve özgürlüklerden yararlanma

bakımından çocuklarla yetişkinler arasında fark gözetilmemiş ise de çocukların, büyüklere göre daha fazla korunmaya gereksinimleri olduğu gerçeğinden yola çıkılarak karşılaşılabilecekleri hak ihlallerinin önlenmesi ve tehlikelerden korunabilmeleri için ÇHDS ile özel bir düzenleme yapılması yoluna gidilmiştir.

ANAYASAYA AYKIRI

Anayasada laiklik ilkesini somutlaştıran, din ve vicdan özgürlüğü ile din ve ahlak eğitim ve öğretimine ilişkin hükümler, ÇHDS'nin ilgili kurallarıyla birlikte incelendiğinde, MEB ile DİB arasında yapılan protokollerle çocuklara anaokullarından başlayarak dini eğitim verilmesi, onların fiziksel ve zihinsel gelişimleri açısından tartışılabilir olduğu kadar, laiklik ilkesi yönünden de ciddi bir anayasal soruna yol açmaktadır. Bunun yanı sıra, anayasanın 91. maddesi uyarınca uygulamada kanunlara göre önceliği bulunan ÇHDS ile de uyumsuzluk yarattığı görülmektedir. Özellikle belirtmek gerekir ki laik bir devlette yasaların, idarenin tüzük, yönetmelik gibi düzenleyici tasarruflarının ve yargı kararlarının kaynağı dini kurallar olamaz. Bu nedenle MEB'in, din eğitim ve öğretimi vermek amacıyla doğrudan düzenlemede bulunması ya da bu amacı, anayasanın 136. maddesi uyarınca görevini "laiklik ilkesi doğrultusunda bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında kalarak" yapmak zorunda olan DİB aracılığıyla gerçekleştirme yolunu seçmesi anayasaya aykırıdır. Bu durum çocukların, düşünce, din ve vicdan özgürlüklerini ihlal ettiği gibi, ileride yetişkin olduklarında anayasanın 24. maddesi ile güvence altına alınan serbestçe dinlerini seçme ve inançlarını yaşama konusunda sahip oldukları özgürlüklerini de kullanabilmelerinin önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Ayrıca çocukların yaşları, bedensel ve ruhsal gelişimleri ve farklı din ve düşüncede olanları dikkate alınmaksızın, dini obje ve semboller üzerinden yönlendirilerek eğitime zorlanmaları ÇHDS'nin, yukarıda belirtilen çocuğun yararını esas alan 3. maddesi ve onun, düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı ile zihinsel ve bedensel yeteneklerinin geliştirilmesini içeren diğer kurallarıyla da bağdaşmamaktadır.

EN DOĞRU YOL

Sonuç olarak, belli bir dinin eğitimini vermek amacıyla MEB ve bazı dini vakıf ve cemaatlerin de katkı sağladığı DİB'in ortak düzenlemeleriyle gerçekleştirilen uygulamaların, çocukların din ve vicdan özgürlüklerini kısıtlayarak sadece bugünlerini değil, yarınlarını da etkileyecek olması, laiklik ilkesi temelinde oluşan anayasaya aykırılığın boyutlarının ne denli büyük ölçülere ulaştığını daha da görünür kılmaktadır. Anayasaya aykırılığı bir yana, oyun çağındaki küçüklerin, geleceklerini hiçbir ideolojik ya da dini düşünce ile ipotek altına almadan çocukluklarını özgürce yaşamalarını, geleceğin Türkiye'sinde, çağdaş bilim ve aklın öncülüğünde özgür iradeleri ile yer almalarını sağlamak yarınlarımızı emanet edeceğimiz çocuklarımıza karşı görev olduğu kadar yerine getirilmesi gereken önemli bir sorumluluktur. Bu nedenle vakit geçirmeden demokratik, laik, hukuk devleti olmanın gerekleriyle bağdaşmayan, söz konusu hukuk dışı uygulamalardan vazgeçilerek anayasal sınırlara dönülmesi, seçilecek en doğru yoldur.